

השבר הסורי-אפריקאי

עוברים הסבה מיקצועית והופכים קברים קרושים של יהודים, והמונים משתטחים עליהם בשקיקה. תופעה מיוחדת? לא דווקא. הנה, סופר אשכנזי ירוק, שהוביל את אשתו ללידה, הולדה שבדרך משם הביתה עצר את מכוניתו במקום שומם והתפלל: אלוהים, עשה שהלידה תהיה בסדר! כך התגלגלו הרבנים. תחילה צחקו כל המסובים לאמונת הטפלות של הפרימיטיבים. ובהדרגה חלף הצחוק. עורכת־דין, אשכנזיה ליליא וליליא, שלפה לוחית־זהב קטנה שהיתה תלויה על שרשרת מתחת לסוודר, ובה המילים „שמע ישראל...“ אייבי נתן סיפר כי בטיסתו הראשונה למצריים, ב־1966, לקח עימו ספר־קוראן, כמתנה למצרים, וספר־תנ"ך קטן לעצמו. בדרך בחורה, מעל לים, פסק המנוע לפתע מלפעול. הוא נגע אינ־סטינקטיבית בספר־התנ"ך, שהיה מונח על ליבו. „מה אני עושה?“ אמר לעצמו. אך באותו הרגע התחיל המנוע לפעול מחדש. כשהוציא אייבי את הארנק מכיסו, הסתבר שיש בו תמונה של הרבי מלובאביץ. לכל מיקרה שלא יבוא. כזה אחר זה גילו המסובים שיש לכל אחד מהם איוושהי אמונה טפלה, או שהתפלל בשעת מצוקה, וכו' וכו'. כשהגיע תורי, נאלצתי להודות שאין לי אף אמונה טפלה אחת לרפואה, שלעולם אינני מתפלל, גם במצבי לחץ ומצוקה. מעולם לא חשתי צורך בכך. לפתע נזכרתי מתי התפללתי בפעם האחרונה. הרב עמר מול עיני, כאילו קרה אתמול. הייתי בן 14. עם סיום כיתה ו' בבית־הספר לבנים על־שם אחר־העם החלטתי לנטוש את הלימודים ולהתחיל לעבוד. לא היתה ברירה. היינו עניים. אבי ואמי עברו שניהם 12-14 שעות כיום עבודה גופנית קשה. אמי עמדה וגיהצה חולצות, אבי הביא את הכביסה, ובעיקר, לא אופניו ללקוחות. לא יכולתי להתפנק בבית־הספר ולחיות על חשבונם, כשאני מסוגל להשתכר למח־ייתי. נמצאה לי עבודה בסנדנה של טכנאי־רדיו בשם אלסנר כרחוב כריהורה. אני זוכר את הלילה שלפני יום־העבודה הראשון שלי כשכיר. התהפכתי כל הלילה במיטה, בין ערימות הכביסה, ולא עצמתי עין. במשך שעות התפללתי לאלוהים שיעזור לי במיבחן שלפניי. אלוהים לא עזר לי להיות טכנאי־רדיו. כעבור שבועיים הסתיים ניסוי זה. התחלתי לעבוד אצל עורדי־דיו. כעבור כמה חודשים התגייסתי לאצ"ל. התחילו חיים חדשים. תפילתי בלילה ההוא היתה תפילתי האחרונה. עברתי מאז הרבה מיבנתים ומשברים. מעולם לא חשתי בצורך כלשהו להיעזר בתפילה או באמונה טפלה אחרת.

רקות, עד שהמירקע נתפס על־ידי שושלח. אולם אצלנו גורמת תוכנית כזאת לשיטת־מוח נגד השלום, ומזוקקת את כל הפחדים הסתומים הממלאים את הלב הישראלי. יש מוסר־השכל סביר לסידרה זו: היהורו מפני הקנאות הרתית, ככל מקום. גם המש רקות מכפר־סבא. ומוסר־השכל שני, שהיה כלול ברבוי של עיתונאי חשוב מצרי בפאריס. קבעתי איתו גנישה במישרו, והוא איחר בשעה. חיכיתי לו, ואז פרץ פנימה, נסער ומתנשף, וקרא באופן ספונטאני: „אני בא מראיון עם האייתי־אללה חומייני (שחי או בוילה ליד פאריס, ערב שיבתו לאיראן). אורי, תגיד לחברים שלך בישראל שימהרו לעשות שלום עם אש"ף. אש"ף זה גוף הגיוני, ובראשו עומדים אנשים שפויים. אם יבואו במקומם הקנאים האיסלאמיים האלה, לא יהיה לכם עוד עם מי לדבר!“

ד"ש חם

יוסי אמיתי, שהיה ממיגש הישראלי־פלסטיני בהאג, הביא לי רישת־שלום ממליל מנצור, שביקש לסמוך לי ד"ש. הוא נשא בכנס דברי שקולים ומרשימים בזכות השלום בין ישראל והמדינה הפלסטינית שתקים. שמחת. היתה לי סיבה מיוחדת לשימחה זו. וזהו הסיפור: לפני 18 שנים סילפתי הפרופסור הישראלי הרכבי למישרדי

אחרי הבחירות של 1984 הוקרנה בטלוויזיה כתבה גדולה של חיים יבין. היא היתה מצויינת, ועוררה למחשבה. במרכז עמדה תיזה ברורה (מילחמת העדות), והכתבה כולה באה להוכיח את נכונותה. הכתבה של אורי גולדשטיין על הבחירות האחרונות נראתה לי, תחילה, חלשה הרבה יותר. לא היתה בה תיזה מרכזית. היא נראתה כסתם צירוף של תצלומי־רגע. ורק אחרי ההקרנה, כאשר התחלתי לחשוב עליה, נוכחתי לדעת שגם היא טובה מאוד. כי צילומי־הרגע הצטרפו לתמונה אחת גדולה, כמו אבנים בפסיפס. והתמונה מבהילה למדי. כי זהו הרושם שנשאר, נכונות או בלי כוונה: שהאוכלוסיה היהודית בארץ מחולקת עכשיו לשני עמים שונים. בצד האחד: הציבור המורחב, הרחי, הימני והעני. בצד האחר: הציבור האשכנזי, החילוני, הליברלי והמבוטס. בין שני הציבורים רובצת תחושה, בקע, מעין שבר סורי־אפריקאי.

גולדשטיין

גיתיה היה זהות בקלות, וכמי עט תמיד נכונה, את מי שומד לגנפך בכרוז של הליכוד, ואת מי שימאח בנימוס כפיים לשימי עוזן פנח. די היה בחוות החרי צונית, בשפת־הגוף, בסיגנון־די דיבור, כדי לשייך כל אורה לעם שהוא שייך אליו.

אם זוהי התמונה הנכונה והשלמה, ובעיקר — התמונה הסופית והבלתי־ימנעת, כי אז נגורה על מיפלת־העבודה גסיסה איטית. הקהל שלה הוא גזע העומד להיכחד. הדמוגרפיה תגדיל את הקהל הימני משנה לשנה. ואם אין למיפלת־העבודה יכולת להתחדשות, מסר חדש ומנהיגים חדשים בעלי כריזמה, היא פשוט תמות. (יש בדיחה האומרת: „מיפלת־העבודה היא בדרך הנכונה. היא תרד עד ל־10 מנדאטים, ואז תהווה את לשון־המאוננים ותשלוט במקום הדתיים.“)

אני מאמין שזהו פסק־דין סופי. אבל זהו בהחלט אות־אזהרה, שיש בו ציווי. הציווי הוא: אסור למחנה השלום והקידמה להישאר צמוד לעם האחד. עליו למצוא אחיזה איתנה כעם השני. עליו לחצות את התהום הפנימית. לא באופן מכני, טכני (זה בלתי־אפשרי), אלא מכוונה רעיונית, רוחנית. זהו המיבחן. ובצורה ציורית: יש להביא לכך שכרטיס שייעשה על הבחירות הבאות לא תהיה עוד אפשרות לדעת מראש בעד מי הצביע פלוני, ואילו כרוז הניף, רק על פי חוות־הדעת, מקום־המגורים ומוצאו. התפקיד איננו לגשר על פני התהום הגדולה, אלא למלא אותה ולחלשה.

אדונו קרוי

היתה לי פנטזיה. בדימויני ראיתי את קומץ התלמידים מתאספים מסביב לקיבור של משה קרוי. הם נשבעים אמונים לו ולתורתו. נפוצה הידיעה שקרוי כלל לא מת. גופו אמנם נקבר, אבל נישמתו הצטרפה אל כוחות־הי אור בחלל היציון, והיא נמצאת בכל קרן של השמש, החוררת אל עולמנו החשוך, הכופף לשילטון נו של האל הסאריסטי. לאט־לאט מצטרפים לכת החי־רשה כל חסידי הכתות האחרות, כל החורים בתשובה, כל אנשי הירח ואימן והאריקיי־שנה ומה לא. זה מתחיל להדאיג את המי מסד היהודי. הוא רודף את אני שייקרוי. וככל שהרדיפה מחמיי רה, כן גדל כוחם ומיפסרם. שלי־חיים שלחים לקצווייבטל ועור־שים נפשות.

התורה הגנוסטית של האל הטוב והאל הרע, בני־אור ובני־חושך, הולכת וכובשת את העולם, התיל הדוקרני של אושוויץ הופך סמל הדת החישה, כי באושוויץ התגלתה מלוא רישעותו הפרורוסית של האל הרע. אנשים אינטליגנטיים, שהתיאשו מכוחו של המדע להיטיב עם העולם, הראויים של יפולחן הרשע והטימטום בכל המדינות, מצטרפים בהמוניהם לפולחן האסור. ואו פורצת המהפכה. הדת החרשה הופכת דתי־המדינה בארץ אחת, ומתפשטת בעולם כולו. במשך אלפיים השנים הבאות מתפללות הבריות לקרוי, תוך שהם הורגים ושורפות ומחשמלות למוות את בני־החושך...

בדיחות אשכול

בתו של לוי אשכול סיפרה בטלוויזיה על הברית של אביה. חבל שלא ירשה את חושי־ההומור שלו. מכל הסיפורים על ההומור של אשכול, אני אוהב את הסיפור האמיתי הבא: ביום שנבחר אשכול כראשה־ממשלה, אחרי התפטרותו הור־עמת של רויז ברגוויץ ב־1963, ניגש אליו ראשה־שב"כ ראו (עמוס מגנור) ואמר לו כדברים האלה: „אדוני ראשה־ממשלה, מעתה אנחנו מופקדים על הגנתך. השומרים שלנו יליו אותך לכל אשר תלך, כיום ובלילה.“ השב"כניק היסס, הימהם, ואחר־כך הוסיף בקול נמור: „תראה, מר אשכול, אני יודע שאתה אלמן. אולי יש לך איוושהי ירידה שאתה מבקר אצלה. אני מצטער שהשומרים שלי יצטרכו ללוות אותך גם לשם. אבל דע לך, הם לא ידברו לעולם!“ „להיפך“, קרא אשכול בן 68. „שידברו“

אורי אבנרי אישי יותר

בכנסת. „פטי“ היה אז עדיין נץ פרוץ. הוא סיפר לי שהגיע אליו ספר ערבי מביירות, המוקדש כולו לי. היה לי קשה להאמין, וביקשתיו לשלוח לי את העותק. ואכן, כעבור יום קיבלתי ספר יפה, כשפה הערבית, שהורפס בביירות מטעם ההוצאה הרשמית של אש"ף. הוא נשא את השם „אורי אבנרי והנאצי־ציונות“. כעבור כמה חודשים הגיע אלי גם עותק של אותו הספר בשפה הצרפתית. החלק הראשון של הספר הביא פירוט של מה שהוא קרא „תוכנית אבנרי“. היתה זאת תמצית הוגנת למדי של הדיעות שלי, כפי שבאו לידי ביטוי בספריי מלחמת היום העשבוני. נאומיי בכנסת ומאמריי בהעולם הזה. „תוכנית אבנרי“ קראה להקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, בגדה המערבית ובצד־עמק־עזה, במיסגרת של הסכם־שלום בין שני העמים. או היתה זאת עדיין תוכנית מהפכנית. החלק השני של הספר היה מוקדש לוויכוח הריף עם תוכנית זו. המהבד, אחר כמיל מנצור, הגיע למסקנה כי „תוכנית אבנרי“ אינה אלא מוזימה ציונית, מסוכנת מכל מעשיהם של גולדה מאיר ומנחם בגין. מטרתה היא לשים קץ למהפכה הפלסטינית. כעברו שש שנים, כאשר התיידדתי עם איצאם אל־סרטאווי, שאלתיו על מנצור זה. סרטאווי אמר שזהו, מן הסתם, איש של החזית העממית. כאשר כתבתי את סיפרי אויב, אחי הזכרתי אפיוודה זו. כמה ימים אחרי הופעת המהפכה הצרפתית של הספר קיבלתי לפתע מיכתב מפאריס. השולח היה כמיל מנצור. האיש האלמוני מביירות הזדהה כמי שחי עכשיו בפאריס ועובד שם כחוקר במכון לעיונים פלסטיניים. הוא הכחיש בתוקף שהיה שייך אי־פעם לחזית העממית, ותבע ממני לתקן את הדברים במהדורה הבאה. עניתי שאעשה זאת ברצון. כאשר הספר יופיע, עוד מעט, גם בעברית (סוף־סוף) אדאג לכך גם שם. עכשיו מופיע כמיל מנצור ברצון לישראלים, בכנס המוקדש כולו לרעיון השלום הישראלי־פלסטיני ולדרישה של מדינות ישראל ופלסטין, זו לצד זו. מה שנקרא אז בפיו „תוכנית אבנרי“ הוא כיום המדיניות הרשמית של אש"ף, ומקובל גם על חלק גדול של הציבור הישראלי. כמה מרנין. יש פיתגם ישן האומר: הר וזה אינם נפשים, אך אדם ואדם נפשים. מן היה מאמין לפני 18 שנים כי כמיל מנצור ישלח לי אי־פעם רישת־שלום חמה? (ואם יקרא שורות אלה, בתרגום — הנה אני מחזיר לו ד"ש חם.)

קרוי